

Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2019

André van Kleunen
Jelle Abma
Vincent de Boer
Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2019/74

Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2019

André van Kleunen, Jelle Abma, Vincent de Boer &
Symen Deuzeman

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Rijkswaterstaat - Water, Verkeer en Leefomgeving

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2019

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Rijkswaterstaat - Water, Verkeer en Leefomgeving

Wijze van citeren: van Kleunen A., Abma J., de Boer V. & Deuzeman S. 2019. Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren 2019. Sovon-rapport 2019/74 / Rijkswaterstaat-nummer BM 19.19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, Rijkswaterstaat Lelystad.

Illustratie omslag: Eemmeer, inzet nest Scholekster, Gooimeer (foto's Jelle Abma)

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Aanpak	3
3. Resultaten	7
3.1. BMP-tellingen	7
3.2. Grote Karekiet en andere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren	18
3.2.1. Grote Karekiet	18
3.2.2. Overige zeldzame soorten	19
4. Evaluatie	20
Referenties	20

1. Inleiding

In het voorjaar van 2019 heeft Sovon in opdracht van Rijkswaterstaat broedvogeltellingen uitgevoerd in de Zoete Rijkswateren. Het gaat om 12 BMP-telgebieden langs de Randmeren en de Maas, en daarnaast om tellingen van Grote Karekieten en an-

dere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren. In dit verslag wordt de uitvoering van deze tellingen beschreven en worden de resultaten gepresenteerd en toegelicht.

2. Aanpak

In tabel 2.1 wordt een overzicht weergegeven van de gebieden die in 2019 zijn onderzocht en de tellers. Er is hierbij één wijziging ten opzichte van de laatste tellingen in die telgebieden: de vier telgebieden aan het Gooimeer en Eemmeer zijn geteld door J. Abma in plaats van V. de Boer. Eind juni moest vanwege onvoorziene omstandigheden voor de laatste telrondes vervanging worden gezocht voor de teller van de telgebieden in de noordelijke Randmeren. De resterende rondes zijn verdeeld onder meerdere broedvogeltellers in dienst van Sovon: J. Abma, V. de Boer, J. van Bruggen, A. de Jong, R. Foppen en A. van Kleunen.

Voor aanvang van het veldwerk zijn de noodzakelijke vergunningen voor betreding van de gebieden aangevraagd bij de terreinbeheerders en verkregen. Goedkeuring van de broedvogeltellingen in verband met de Natuurbeschermingswet (voor de Randmeren) is ook verleend door het bevoegde gezag.

Het veldwerk in de BMP-telgebieden is uitgevoerd volgens de BMP-B methode (zes integrale telrondes verdeeld over de periode eind maart-juli, inclusief nachtbezoek) (Vergeer et al. 2016). In aanvulling op de BMP-B-soorten zijn in ieder geval de volgende algemene, maar typische Zoete Rijkswateren-soorten,

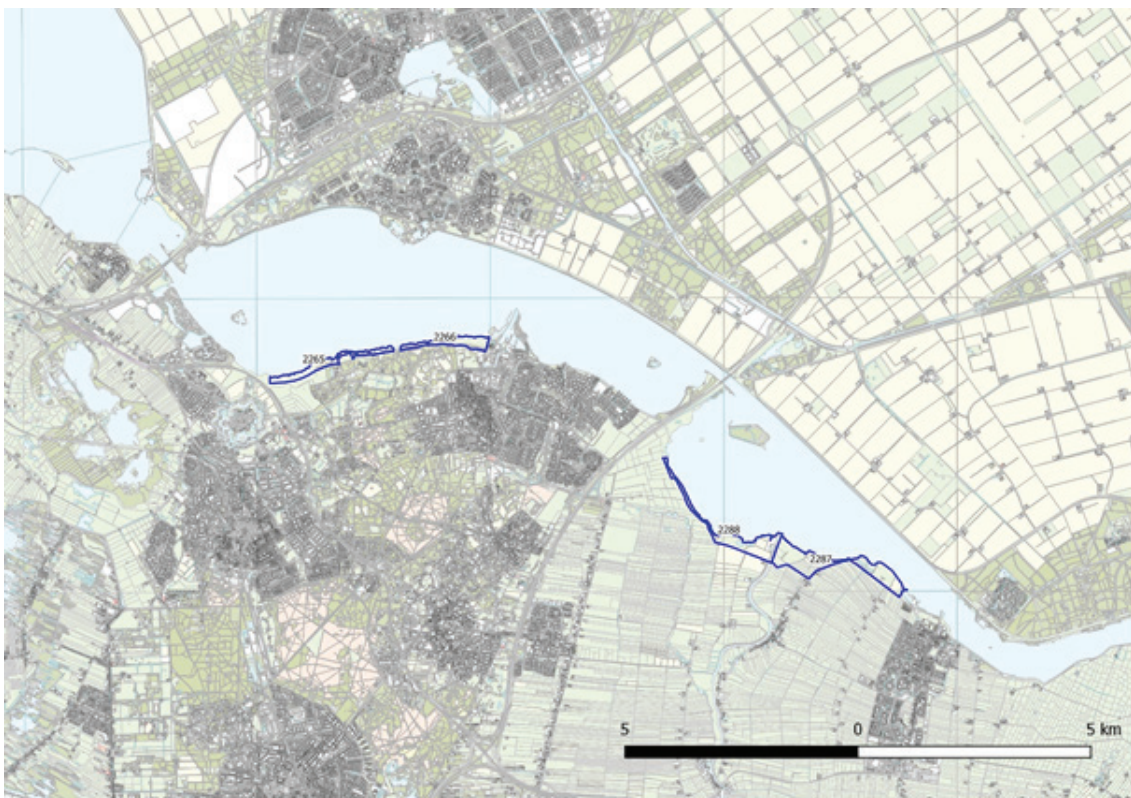
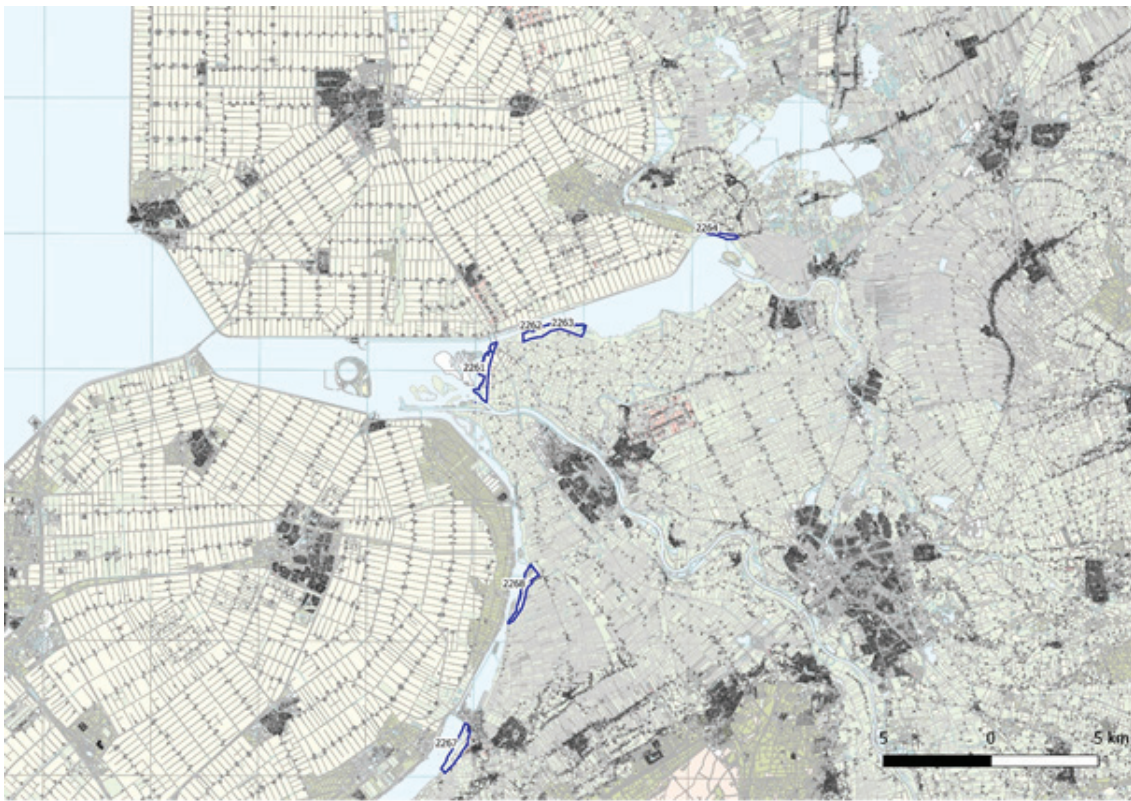
gekarteerd: Wilde Eend, Meerkoet, Waterhoen, Kleine Karekiet en Rietgors. In sommige telgebieden zijn deze alleen in een vast begrensd deel ervan geteld of langs transecten. De bepaling van territoria is sterk gestandaardiseerd door de geautomatiseerde bepaling ervan met de online autoclustering van Sovon, op basis van de ingevoerde waarnemingen per bezoekronde.

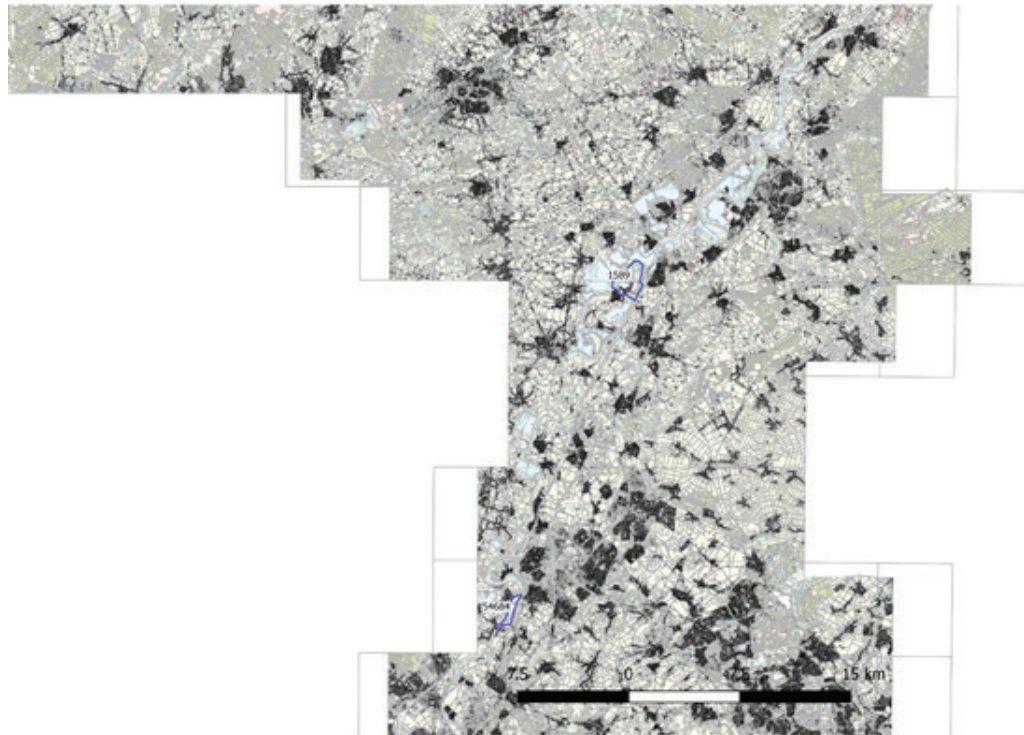
De Grote Karekieten zijn vlakdekkend onderzocht in de vier noordelijke Randmeren (Drontermeer, Vossemeer, Ketelmeer en Zwarte Meer) door speciaal gericht op deze soort drie integrale gebiedsbezoeken te brengen in mei/juni, deels per kano en deels per voet/fiets. Tijdens deze bezoeken zijn ook alle andere waarnemingen van zeldzame soorten (zogenaamde LSB-soorten) verzameld. Volgens de soortspecifieke criteria uit van Dijk & Boele (2011) zijn uit de waarnemingen van de bezoeken de territoria afgeleid. Deze zijn gedigitaliseerd in GIS.

Na bepaling van de territoria zijn de totalen gecontroleerd door de waarnemer zelf en vervolgens nog een keer door de coördinator. Hierbij is onder meer naar de resultaten van voorgaande jaren gekeken, zodat opvallende aantalsveranderingen extra gecontroleerd worden.

Tabel 2.1. Overzicht van de in 2019 onderzochte telgebieden, tellers en aantal bezoekrondes.

Hoofdwatersysteem	Naam telgebied	telgebiednr	teller	n rondes
Maas	De Brandt	1589	V. de Boer	6
Maas	Geulle aan de Maas	54684	V. de Boer	6
Randmeren	Ketelmeer-oost	2261	S. Deuzeman	6
Randmeren	Ramsgeul	2262	S. Deuzeman	6
Randmeren	Zwarte Meer	2263	S. Deuzeman	6
Randmeren	Polder Binnen de Kade	2264	S. Deuzeman	6
Randmeren	Gooimeerkust-west	2265	J. Abma	6
Randmeren	Gooimeerkust-oost	2266	J. Abma	6
Randmeren	Korte Waarden	2267	S. Deuzeman	6
Randmeren	Kampernieuwstad	2268	S. Deuzeman	6
Randmeren	Eemmondig-oost	2287	J. Abma	6
Randmeren	Eemmondig-west	2288	J. Abma	6
Grote Karekiet en andere zeldzame soorten				
Randmeren	Zwarte Meer / Ketelmeer		S. Deuzeman	3
Randmeren	Dronter- en Vossemeer		R. Foppen, M. Janssen	3

Figuur 2.1 - 2.3. Ligging van de in 2019 onderzochte BMP-telgebieden.

3. Resultaten

3.1. BMP-tellingen

De resultaten van de BMP-tellingen per telgebied (aantal territoria per soort) zijn opgenomen in tabel 3.1. Daaronder wordt per hoofdwatersysteem (Maas en Randmeren) per telgebied ingegaan op opvallende gebiedsveranderingen en opvallende aantallen van broedvogelsoorten.

In sommige telgebieden in de noordelijke Randmeren zijn de nachtbezoeken relatief laat in het seizoen (eind juni/begin juli) gebracht, mede door het zoeken van vervanging voor de vaste teller die tijdens het broedseizoen uitviel (Hoofdstuk

2). Dit is nog wel binnen de datumgrenzen van de moerasvogels als Waterral, maar de activiteit van ralachtigen bleek toen in sommige gebieden laag. Deze soorten zijn ook meegeteld tijdens zeer vroege ochtend bezoeken. Alleen in Kampernieuwstad werden in tegenstelling tot ander gebieden lagere aantallen Waterrallen dan in recente jaren vastgesteld, wat erop zou kunnen wijzen dat de soort hier is onderteld. In de andere telgebieden werden geen afwijkende aantallen nachtvogels vastgesteld.

Tabel 3.1. Overzicht broedvogels BMP-telgebieden 2019.

*soort alleen langs transect geteld

** mogelijk onderteld.

in alle telgebieden onderzocht	Maas		Randmeren												
	De Brandt	Geulle aan de Maas	Gooimeerkust-west	Gooimeerkust-west deelgebied	Gooimeerkust-oost	Gooimeerkust-oost deelgebied	Eempolder-oost	Eempolder-west	Kampernieuwstad	Ketelmeer-oost	Korte Waarden	Ramsgeul	Zwarte Meer	Polder Binnen de Kade	
Telgebiednummer->	1589	54684	2265	5192	2266	5193	2287	2288	2268	2261	2267	2262	2263	2264	
x Dodaars			1		2				3	1	1		1	1	
x Fuut	11		9		11		8	15	13	20	20	14	9	5	
x Aalscholver	3														
x Roerdomp								1	1	1			1	1	
x Woudaap												1			
x Knobbelzwaan	4	1							2	4	5	15	2	1	
x Grauwe Gans	47	20	3				17	18	31	24	74	37	10		
Soepgans	3														
x Grote Canadese Gans	10	2					1		9						
x Brandgans								7		2					
x Nijlgans	5	2							1	1		1	1	1	
x Bergeend	1		1				2	5			1		1		
x Krakeend	5	3			1		4	6	4	8	2	16	17	1	
x Wintertaling												1	1	1	
x Wilde Eend	10	33		2		1	16	5	5	5*	8	5*	7	6	
Soepeend		2									1	1	1		
x Zomertaling											1	3	2		
x Slobeend		1					8	1				2	2		
x Krooneend									2		4				
x Tafeleend								1	2	4	2	3	4		
x Kuifeend								8	2	7	6	6	5		
x Bruine Kiekendief								1	1	1		1	1		
x Havik										1					
x Buizerd	2		1		1		1			1		1	1		
x Torenavalk								1			1				
x Boomvalk													1		
x Slechtvalk												1			

Tabel 3.1. Vervolg.

in alle telgebieden onderzocht	Maas		Randmeren												
	De Brandt	Geulle aan de Maas	Gooimeerkust-west	Gooimeerkust-west deelgebied	Gooimeerkust-oost	Gooimeerkust-oost deelgebied	Eempolder-oost	Eempolder-west	Kampereeuwstad	Ketelmeer-oost	Korte Waarden	Ramsgeul	Zwarte Meer	Polder Binnen de Kade	
Telgebiednummer->	1589	54684	2265	5192	2266	5193	2287	2288	2268	2261	2267	2262	2263	2264	
x Patrijs		1													
x Kwartel									1						
x Fazant	2	4					3	1	2	2		1			
x Waterral			1					2	3**	6	3	8	6	2	
x Porseleinhoen												1	1		
x Waterhoen				1		1	3	1	4	2*	4	*	3		
x Meerkoet	13	8		15		5	17	13	21	10*	31	12*	19	9	
x Scholekster	1						4	4	1		2				
x Kluut							1	2							
x Kleine Plevier		1									1				
x Bontbekplevier							2	1							
x Kievit		1					28	15	2		10				
x Grutto							7	7							
x Tureluur							10	4			2				
Holenduif									1						
Houtduif	9									3	6	5			
x Zomertortel	2														
x Koekoek	2		3		3		1			2	1	2	1	1	
x Bosuil	1														
x IJsvogel	2														
x Groene Specht	2														
Grote Bonte Specht	3				1					1			1	1	
x Kleine Bonte Specht										1					
x Veldleeuwerik		17													
x Oeverzwaluw								48							
x Huiszwaluw									62						
Boompieper													1	2	
x Graspieper	7	2							3					1	
x Gele Kwikstaart	3	17						3	3	1	5			3	
Witte Kwikstaart	2	3	1				1	2	2					1	
Winterkoning							1	1		17	4	15	15	4	
Heggenmus	9									4	3	4	3	2	
x Nachtegaal	3		1		3					5		1			
x Blauwborst		8	7		8		1	6	10	17	9	14	12	3	
x Paapje														1	
x Roodborsttapuit	8	6	3						4	2				3	
Merel										5	2	3	2	5	
Zanglijster	10				2					4		1			
x Cetti's Zanger			1		1								1		
x Sprinkhaanzanger	3		3						3	7	1	8	5	3	
x Snor			2						3	8	3	13	18	1	
x Rietzanger			19		4		7	21	34	48	25	46	45	10	
Bosrietzanger	35	36			3		4	2		19	14	20	15	9	
x Kleine Karekiet	1	2		64		41	47	71	53	46*	62	65*	168	28	
x Grote Karekiet												2	1	3	

Tabel 3.1. Vervolg.

in alle telgebieden onderzocht	Maas		Randmeren												
	Telgebiednummer->	De Brandt 1589	Geulle aan de Maas 54684	Gooimeerkust-west 2265	Gooimeerkust-west deelgebied 5192	Gooimeerkust-oost 2266	Gooimeerkust-oost deelgebied 5193	Eempolder-oost 2287	Eempolder-west 2288	Kampereeuwstad 2268	Ketelmeer-oost 2261	Korte Waarden 2267	Ramsgeul 2262	Zwarte Meer 2263	Polder Binnen de Kade 2264
x	Spotvogel	4									1	1	2	1	2
x	Braamsluiper	1													
x	Grasmus	43	15	8		7		2		4	8	6	8	6	10
	Tuinfluitier	7				12				1	26	8	8	4	7
	Zwartkop	32	1			19				1	18	8	7	2	4
	Tjiftjaf	19	1								6	6	13	9	6
	Fitis	7										1	9	8	
x	Grauwe Vliegenvanger										2				1
x	Bonte Vliegenvanger											1			
x	Baardman			3		1			2	6	30	12	25	21	2
	Staartmees	5									1			1	
x	Matkop	1									1		2		
	Pimpelmees												3	2	2
	Koolmees												3	2	2
x	Boomklever			1											
	Boomkruiper	15									2	1			
	Buidelmees													1	
x	Wielewaal										1				
	Gaai					1					1				
	Ekster							1							
	Zwarte Kraai	5	1					2			1	1		1	1
	Spreeuw	5								1					
	Huismus									1					
	Ringmus									2					
	Vink										3		5	4	7
x	Groenling	4								2	2	1	1	2	
x	Putter	4						1		1	7	4	8	1	3
x	Kneu	7	5	1						7	3	4	6	3	4
x	Goudvink					1									
x	Appelvink					1					1				
x	Rietgors	3	7		29		15	12	19	34	19*	28	30*	51	14

Maas

De Brandt -1589

Dit 330,1 ha grote telgebied tussen Stevensweert en Maasbracht is in 2019 voor het eerst opgenomen in het professionele veldwerk voor het broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren. Tot en met 2015 werd dit telgebied door vrijwilligers geteld. Dit telgebied is grotendeels in beheer bij Natuurmonumenten. Het bestaat uit een mix van open water, ruigtes, struweel en wilgenbos. Er is begrazing met Galloways en Koniks verdeeld over twee kuddes.

De toegankelijkheid is prima, maar er zijn meerdere startplekken nodig door de ligging van water (Oude Maas en plassen); het noordelijke deel via de Brandt, het zuidelijke via de jachthaven, het oostelijke langs de Oude Maasweg, maar ook te overluisteren vanaf de westelijke oever van de Oude Maas. Bij hogere waterstanden is een deel lastig toegankelijk. Er waren opmerkelijk veel (Duitse) vissers langs de plassen.

Er is voor gekozen om een uitgebreide lijst van soorten te tellen, mede omdat er in het Maasdal ook terreinen van Natuurmonumenten gekarteerd werden in 2019. In de praktijk kost dit niet veel meer tijd in dit goed toegankelijke terrein. In de agrarische graslanden zitten geen vogels, alle territoria concentreren zich in de randen.

Broedende Aalscholvers waren nieuw, er zijn uiteindelijk 3 bezette nesten aangehouden als aantal. Er waren meer nesten gebouwd, maar uiteindelijk 3 bezet. Grote Canadese Ganzen en Grauwe Ganzen

Figuur 3.1. Kaartje telgebied De Brandt (1589).

waren algemeen, door het hoge water in maart zullen vroege paren mislukt zijn. Paren met jongen kunnen natuurlijk makkelijk van elders komen in deze regio. Verrassend waren 2 territoria van de Zomertortel rond de visplas. Voorts waren er 2 paar IJsvogels, 1 nestvondst aan de noordelijk oever en 1 territorium op basis van waarnemingen van een paar.

De brandnetelruigte in het zuidelijke deel herbergde in het verleden (veel) meer Bosrietzangers (mededeling T. Cuypers). De hoeveelheid ruigte en de kwaliteit voor Bosrietzanger was in 2019 matig (lage brandnetels en veel gras).

Impressie telgebied De Brandt (Fotograaf: Vincent de Boer)

Geulle aan de Maas - 54684

Dit 98,1 ha grote telgebied ligt tussen Geulle en Elsloo in een strook langs de Maas, waar recent natuurontwikkeling heeft plaatsgevonden. Het telgebied is in beheer bij Staatsbosbeheer. De toegankelijkheid is goed. Er vindt begrazing plaats met Galloways (niet geteld) en Koniks (2). Het telgebied is zeer open, met op één plek aan de noordzijde een klein wilgenbosje, aan de zuidzijde bij het veer staan enkele bomen. Op meerdere plekken treedt kwel op vanuit het naastgelegen heuvelland. Op de hogere ruggen een schrale, relatief lage vegetatie, in de natte delen kwelmoeras met allerlei russen, biezen en grote kattenstaart. Tijdens hoge waterstanden (maart 2019) is het gebied grotendeels ontoegankelijk vanwege de functie als wateropvang.

De kartering in 2019 verliep prima, helaas bleek het gebied op 19 maart niet toegankelijk vanwege hoog water. Veldleeuweriken zongen echter al volop boven de watervlakte.

Eenden verzamelen zich in de heuphoge wilgjes in het lage stenige en slijkige deel langs de rivier, vogels met jongen zijn niet gezien. Van de Grauwe Ganzen werden ook alleen paren gezien. Uiteindelijk waren vooral Veldleeuwerik (17 territoria) en Gele Kwikstaart (17) de beeldbepalende soorten, gevolgd

Figuur 3.2. Kaartje telgebied Geulle aan de Maas (54684).

door Bosrietzanger (36) en Grasmus (15) in de ruigtes en Blauwborst (8) en Rietgors (7) in de meer natte delen. Beide Kleine Karekieten zongen (bij gebrek aan riet) in wilgjes. Vermeldenswaard waren verder een Patrijs op het hoogwatervrije deel aan de zuidzijde, een Kievit met pullen aan de noordzijde en een Kleine Plevier rond het eilandje aan de noordwestzijde.

Impressie van Geulle aan de Maas tussen maart en juni (Fotograaf: Vincent de Boer).

Randmeren

Ketelmeer-Oost -2261

Dit telgebied gelegen aan de oostoever van het Ketelmeer heeft een oppervlakte van 91 ha. Er zijn tijdens de veldbezoeken geen opvallende veranderingen ten opzichte van eerdere jaren vastgesteld. Het aantal Futen blijft maar dalen in dit telgebied. Er werden nog 20 territoria vastgesteld, 6 minder dan in 2018. Positiever is dat de Roerdomp na een afwezigheid van een jaar is teruggekeerd in het gebied met 1 territorium. Daarentegen deed de Bruine Kiekendief het slecht met slechts 1 territorium, het laagste aantal sinds de start van de telreeks in 1993. De Meerkoet beleefde er een goed jaar met 23 territoria, bijna een verdubbeling ten opzichte van 2018 (12). De Rietzanger aantallen waren vrij laag: 48 territoria (in 2018 nog 59). Dit geldt ook voor de Snor: 8 (in 2018 nog 14).

Ramsgeul - 2262

Dit telgebied gelegen aan de zuidoever van het Zwarte Meer heeft een oppervlakte van 66 ha.

In 2018 zijn er veel slenken gegraven binnen een Life-project. Het areaal jong riet is er toegenomen. De Grauwe Gans is er sterk toegenomen, van 18 naar 37 territoria. In contrast met de sterke afname in Ketelmeer-oost (2261) staat de lichte toename van de Fuut hier (van 12 naar 14 paar). Spectaculair was de vondst van een roepend Woudaapje eind juni. Rietzangers lieten iets lagere aantallen zien (46 v. 52 in 2018), de aantallen Snorren bleven stabiel (13), de Sprinkhaanzanger nam wat toe (van 5 naar 8) en de Blauwborst nam wat af (van 17 naar 14 territoria).

Zwarte Meer -2263

Dit telgebied, eveneens gelegen aan de zuidoever van het Zwarte Meer heeft een oppervlakte van 45,4 ha. en grenst aan BMP-telgebied Ramsgeul (2262). In 2018 heeft er een wijziging in het beheer plaatsgevonden in het meest westelijke deel (vak 5). Hier is door Natuurmonumenten een waaier van geulen en poelen gecreëerd. Ook zijn grote delen overjarig en verruigd rietland afgeplagd, waardoor het aandeel overjarig rietland, weliswaar tijdelijk, beduidend is afgenomen. Het andere oostelijke deel, 50% van het plot, valt binnen het zogenaamde "Pilot-project" inzake het Life-project "A Better Life for Bittern". Binnen dit deel is in de winter van 2012/13 veel riet afgeplagd en zijn oude kreken met elkaar verbonden. In dit plot wordt jaarlijks ca. 20% van het rietland gemaaid. Hier is eenjarig rietland aanwezig. Het areaal hiervan is toegenomen. Ondanks alle ingrepen in het gebied laten de tijdreeksen weinig grote verschuivingen zien en de bevolking en aantallen van de water- en moerasvogels. De Rietzanger is net als in veel andere telge-

Figuur 3.3. Begrenzing van BMP-telgebied 2261 - Ketelmeer-Oost.

Figuur 3.4. Begrenzing van BMP-telgebied 2262 - Ramsgeul.

Figuur 3.5. Begrenzing van BMP-telgebied 2263 - Zwarte Meer.

bieden wat afgenomen (van 50 naar 45 territoria), de Snor is iets toegenomen (van 16 naar 18), net als de Sprinkhaanzanger (van 3 naar 5). Opvallend is dat een Boomvalk, een soort die op veel plaatsen in Nederland afneemt, zich heeft gevestigd in het gebied met 1 territorium.

Polder Binnen de Kade (Zwarte Meer – Kadoelersluis) - 2264

Dit telgebied, gelegen aan de noordoostoever van het Zwarte Meer heeft een oppervlakte van 31,2 ha. Er zijn hier geen opvallende gebiedsveranderingen vastgesteld.

Voor het eerst in de tijdreeks (sinds 1999) is er in dit telgebied een territorium van de Roerdomp vastgesteld. In tegenstelling tot veel andere telgebieden in de noordelijke Randmeren zijn de aantallen Rietzangers hier wat toegenomen (van 7 naar 10 territoria), de Snor keerde na enige jaren afwezigheid terug in het gebied met 1 territorium, en de Sprinkhaanzanger ook een regelmatige broedvogel hier verscheen er met 3 territoria. Een landelijke zeldzaamheid, het Paapje dook voor het eerst in de telreeks (sinds 1999) op in het gebied met 1 territorium en broedde er vermoedelijk ook.

Figuur 3.6. Begrenzing van BMP-telgebied 2264 - Polder Binnen de Kade (Zwarte Meer - Kadoelersluis) - 2264.

Gooimeerkust-West- 2265 (5192)

Dit telgebied (40 ha) wordt gekenmerkt door soorten van rietlanden, waterrietoevers en moeras. Het bestaat uit gevarieerde biotopen vanaf hogere zandgronden (oude zeeduinen) richting het lager gelegen Gooimeer. Op de hogere zandgronden komen voornamelijk wilgenstuwelen, elzen en schietwilgen voor die overgaan in rietruigte die deels wordt gemaaid, en een oeverzone van 10m breed waarvan ook delen worden gemaaid. Tijdens de eerste drie ronden is het terrein goed begaanbaar en goed te overzien door de gemaaide banen riet. Tijdens de laatste twee ronden wordt dit lastiger in verband met het hoger worden van de riet (tot >2m).

Opvallend is dat Baardman met 3 territoria in 2019 wel aanwezig was als broedvogel (2017 en 2018 0). Ook werd er voor het eerst territorium van de Cetti's Zanger vastgesteld, op de grens van rietland en ontwikkeld wilgenstruweel. De Snor was net als in 2018 in 2019 vertegenwoordigd met 2 territoria, in 2017 waren dit er 4. De Rietzanger deed het ten opzichte van 2017 en 2018 minder goed (2018/29, 2017/50 en 2016/11). In 2019 worden er in totaal 19 territoria vastgesteld. Waar dit mee te maken heeft

is niet duidelijk. 2017 was landelijk een zeer goed jaar. Opvallend in de verspreiding is dat er maar 2 territoria ten oosten van de speeltuin Oud-Valkeveen waren en de andere 17 territoria in een bredere rietzone met meer rietruigte en kruiden. Ten oosten van de speeltuin Oud-Valkeveen is de zone tussen aanwezig struweel/bos en moeras veel smaller. In totaal werden 3 territoria van de Grauwe Gans vastgesteld in dit telgebied. De Waterral was met 1 territorium vertegenwoordigd terwijl deze soort in de jaren 2017, 2018 niet werd aangetroffen. In 2016 daarentegen waren er wel 2 territoria. De Nachtegaal was met 1 territorium schaarser dan in 2018 (2) en 2017 (4). De Sprinkhaanzanger was met 3 territoria is vrij stabiel t.o.v. 2017 (3), 2018 (4).

Soorten van het bosgedeelte en struweelzone in 2019 zijn: Buizerd (1), Boomklever (1), Koekoek (3), Grasmus (8), Kneu (1), Witte Kwikstaart (1) en Roodborsttapuit (3).

De vijf extra soorten: Meerkoet, Wilde Eend, Waterhoen, Kleine Karekiet en Rietgors zijn alleen in het deelgebied geteld. De Kleine Karekiet met in totaal 64 territoria werd vooral gevonden in de

Figuur 3.7. en 3.8. Begrenzing van BMP-telgebied 2265 - Gooimeerkust-West (links) en het deelgebied (5192) daarin waar de vijf extra soorten worden geteld (rechts).

moeraszone met overjarig riet. Het aantal was iets lager (5) dan in 2018 (69), behoorlijk lager dan in 2017 (94) maar wel vergelijkbaar met en hoger dan de aantallen van 1999 tot 2016. De Rietgors (29 territoria) werd zowel in de oeverzone als in de drogere rietruigte aangetroffen, vooral in overjarig rietland. Het aantal territoria was lager dan in 2018 (37) en

Gooimeerkust-Oost – 2266 (5193)

Dit telgebied (31,6 ha) wordt gekenmerkt door soorten van zowel bosgebied, gras- en rietlanden als waterrietoevers en moeras bekeken van zuid naar noord. Een groot gedeelte van het gebied bestaat uit botanisch hooiland waar weinig broedvogels gevonden worden. De hoger gelegen bosgebieden bestaan uit zomereiken met af en toe een berk, terwijl er in het hooiland her en der een struikwilg staat. Er is een vergraven gedeelte waar overjarig riet met wilgenstruweel groeit. In het hooiland liggen ook sloten met overjarig riet. Vanaf het hooiland richting het Gooimeer bestaat de vegetatie voornamelijk uit overjarig rietland (gemaaid of ongemaaid) met op de rand van het Gooimeer een oeverzone van 5,5m breed met waterriet en overjarig riet. Tijdens de eerste drie rondes was het terrein goed toegankelijk via de gemaaide banen in de oeverzone. De laatste rondes stond het riet 2m hoog. Dus was het minder overzichtelijk.

Van de Rietzanger werden 4 territoria vastgesteld. Dit is beduidend meer dan in 2018 (0) maar iets minder dan in 2017 (5) en 2016 (5). Voor de Blauwborst was het een goed jaar, met in totaal 8 territoria. De aantallen van deze soort in het gebied zijn geleidelijk toegenomen: 2015 (2), 2016(3), 2017 (5) en 2018 (6). De Baardman was na afwezigheid in 2018 en 2017 weer terug met 1 territorium. In 2014 (2) en 2015 (2) lagen de aantallen wat hoger, terwijl 2016 vergelijkbaar was met 2019. Net als in 2018 bevond zich één territorium van de Cetti's Zanger in het gebied. De Bosrietzanger was met 3 territoria in dit telgebied vertegenwoordigd. De Snor werd er dit jaar niet waargenomen terwijl er vanaf 2015 tot 2018 steeds 1 territorium aanwezig was. In de 2013 (4)

2017 (52) maar wel vergelijkbaar met en hoger dan de aantallen in 1999 tot 2016. Er werd 1 territorium van het Waterhoen vastgesteld.

De Wilde Eend was met 2 territoria in dit plot aanwezig terwijl het aantal Meerkoeten op 15 territoria werd vastgesteld. Voor de Meerkoet is dit iets hoger is dan in de jaren 2016 (14), 2017 (11) en 2018 (12).

en 2014 (3) lagen de aantallen zelfs hoger. Wellicht heeft dit te maken met het beperkt oppervlakte overjarig rietland in de oeverzone. Net als in 2018, was er dit jaar geen territorium van de Sprinkhaanzanger. In de jaren 2016 en 2017 was er nog 1, en in 2015 2 territoria.

In de oeverzone werden in 2019 2 territoria van de Dodaars geteld. De Waterral werd in deze zone in 2019 niet waargenomen, dit in tegenstelling tot 2018 (1) en 2016 (5). Andere soorten van deze zone waren: Fuut (11), Krakeend (1), Meerkoet (16) Waterhoen (1) en Wilde eend (4). De indruk voor de oeverzone is dat soorten als Roerdomp, Bruine Kiekendief en Waterral mogelijk ontbreken vanwege een hogere predatie druk door de vos. Tijdens meerdere bezoeken is de vos waargenomen tot in de natte oeverzone.

In de zone tussen het bosgebied en de rietlanden werden in totaal 7 territoria van de Grasmus vastgesteld. In 2018 werden dezelfde aantallen geteld, terwijl de aantallen vanaf 2014 schommelden tussen de 7 en 12 territoria. Ook in deze zone was de Nachtegaal met 3 territoria vertegenwoordigd. Dit aantal is hoger dan in 2018 (2) maar lager dan in 2017 (4) en vergelijkbaar met 2016 (3). Andere soorten van het bosgedeelte en struweelzone in 2019 waren: Buizerd (1), Gaai (1), Grote Bonte Specht (1), Koekoek (3), Zanglijster (2), Nachtegaal (3), Tuinfluiter (12), Zwartkop (19), Appelvink (1) en Goudvink (1).

De vijf extra soorten: Meerkoet, Wilde Eend, Waterhoen, Kleine Karekiet en Rietgors zijn alleen in het deelgebied geteld. De Kleine Karekiet was daar het beste vertegenwoordigd met 41 territoria. Dit is

Figuur 3.9 en 3.10. Begrenzing van BMP-telgebied 2266 - Gooimeerkust-Oost (links) en het deelgebied (5193) daarin waar de vijf extra soorten worden geteld (rechts).

Impressie telgebieden Gooimeer (Fotograaf: Jelle Abma).

beduidend minder dan in 2018 (75), maar wel vergelijkbaar met de jaren daarvoor 2017 (48), 2016 (33) en 2015 (33). De aantallen Rietgorzen waren met 15 territoria aan de lage kant in 2019. In 2018 werden er 21 territoria geteld en in 2017 17 territoria. Het aantal Meerkoeten was ook lager dan in voorgaande

jaren. In 2019 werden er 5 territoria geteld, terwijl er in 2018 8, in 2017 7 en in 2016 9 werden geteld. Het Waterhoen was in 2019 aanwezig met 1 territorium, terwijl er in 2017 en 2018 geen territoria werden vastgesteld. De Wilde Eend was met 1 territorium aanwezig (in 2018 0 en in 2017 5 territoria).

Korte Waarden - 2267

Dit telgebied, gelegen aan het Veluwemeer ten zuiden van Elburg, heeft een oppervlakte van 93 ha. In het gebied was behoorlijk wat riet gemaaid. Het cultuurland bestond deels uit (weidevogel)grasland, maar ook maïsland en in het noorden kleinschalig bouwland.

Ten opzichte van 2017 laten veel eendachtigen wat afnames zien. De Slobeend ontbrak er zelfs als broedvogel. De Fuut dan weer nam behoorlijk toe van 14 naar 20 territoria.

De weidevogelbevolking bestaat uit Kievit (10), Scholekster (2) en Tureluur (2). De aantallen zijn de laatste jaren tamelijk stabiel. Er broedde voor het eerst sinds 2002 een Torenvalk in dit telgebied. Veel rietvogels lieten hogere of stabiele aantallen zien. Alleen de Snor is wat afgenomen, van 5 naar 3 territoria.

Figuur 3.11. Begrenzing van BMP-telgebied 2267 - Korte Waarden.

Impressie Kortwaarden, links beekmond, rechts oeverzone Veluwemeer (Fotograaf: André van Kleunen).

Kampernieuwstad – 2268

Dit telgebied, gelegen aan het Drontermeer ten zuiden van Kampen heeft een oppervlakte van 77 ha. De aantallen van water- en rietvogels laten geen opvallende veranderingen zien. De Roerdomp keerde na een afwezigheid van drie jaar terug in dit telgebied met 1 territorium. Het aantal Waterrallen (3) was aan de lage kant vergeleken met recente jaren (6). Deze soort was daar niet actief tijdens het late nachtbezoek (begin juli) en is er mogelijk wat ondereld.

Verder noemenswaardig is het territorium van een Kwartel, een soort die hier in 2008 (toen 3 terr.) voor het laatst is vastgesteld. De grote Huiszwaluwenkolonie aan een gebouw in het noorden van het telgebied telde 62 nesten (56 in 2018).

Eemmondig-oost - 2287

Dit telgebied (93,5 ha) bestaat uit buitendijkse rietlanden en een strook met graslanden en plasjes in het waterwingebied tussen de Eemmondig en Bunschoten. Het grootste deel van het telgebied bestaat uit grasland. In het oostelijke deel zijn de graslanden niet optimaal voor soorten als Grutto en Tureluur deze soorten ontbreken hier. Kievit en Scholekster zijn hier nog wel waargenomen, maar de Kievit was vanaf de vierde telronde nagenoeg afwezig. In het westelijke gedeelte van het telgebied is het grasland gevarieerder met plassen en plasdrassen. Ook is het beheer minder intensief. Hier zijn meer soorten broedvogels waargenomen.

Over het algemeen genomen zijn alle weidevogelsoorten in dit telgebied achteruit gegaan. Die Kievit is ten opzichte van 2017 (37) het sterkst afgenomen met in 2019 28 territoria. De Kluut was in andere jaren ook met meer broedparen aanwezig in de plasdrassen (in 2017 7). In 2019 wordt er slechts 1 territorium vastgesteld. De Grutto laat in dit telgebied ook een daling zien van 2 territoria. In 2017 werden er nog 9 territoria geteld, terwijl in 2019 de teller blijft hangen op 7 territoria. Ten opzichte van 2015 (15) is dit meer dan een halvering. Ook de Tureluur laat een lichte afname zien van 13 territoria in 2017 naar nog 10 in 2019. De Scholekster is vrij stabiel in aantal. In 2017 werden er 5 territoria geteld terwijl er in 2019 4 territoria werden waargenomen. De Slobeend laat een stijging zien van 4 territoria in 2017 naar 8 in 2019. De aanwezigheid van 2 territoria Bontbekplevieren is opmerkelijk, dit is een vrij bijzondere broedvogel van de provincie Utrecht. 1 territorium bevond zich op een maisakker. Opvallend is de afname van Grauwe Gans met in 2017 nog 83 territoria, maar in 2019 nog slechts 17. Hier geldt dat de teller in 2017 veel aanwezige paren gekarteerd heeft zonder dat deze tot broeden kwamen. De Grote Canadese Gans was met slechts 1 territorium aanwezig in het telgebied.

Figuur 3.12. Begrenzing van BMP-telgebied 2268 - Kampernieuwstad.

Figuur 3.13. Begrenzing van BMP-telgebied 2287 - Eemmondig-oost.

Ook is gekeken naar de Ekster en Zwarte Kraai in dit telgebied. Over de Ekster kan worden gezegd dat het aantal ten opzichte van 2017 stabiel is gebleven op 1 territorium in 2019, terwijl de aantallen van de Zwarte Kraai wel zijn verdubbeld van 1 naar 2 territoria. Deze territoria zijn voornamelijk aan de rand van telgebied gevonden waar boomvorming in de kustverdediging is ontstaan. Of deze aanwezigheid te maken heeft met de afname van weidevogelsoorten is te betwijfelen gezien het ongunstige grasland beheer in de directe omgeving en in het telgebied zelf. De oeverzone in dit telgebied is vrij beperkt door de aanwezigheid van veel kustverdediging met stenen. Wel zijn er in het telgebied verschillende plassen, moerasachtige plekken met rietland (overjarig) en rietruigte. De Rietzanger was er in 2019 vertegenwoordigd met 7 territoria, dit terwijl er in 2017 geen territoria werden aangetroffen. In 2013 (4) en in 2015 (2) waren er wel territoria van Rietzanger in telgebied. De Kleine Karekiet laat een stijging zien sinds 2013 (38) tot 47 territoria in 2019. De Blauwborst was in 2019 net als in 2015 vertegenwoordigd met 1 territorium, terwijl de soort in 2017 ontbrak. De Rietgors laat met 12 territoria in 2019 een geringe stijging zien ten opzichte 2017 (11),

wetende dat in 2013 totaal aantal nog 19 was. De Bosrietzanger was in 2019 aanwezig met 4 territoria. Dit is wel een afname ten opzichte van 2017 (10), maar in 2015 werden er geen Bosrietzangers waargenomen. De Koekoek was aanwezig met 1 territorium in 2019.

Waterhoen en Fuut zijn ten opzichte van 2017 stabiel in aantallen gebleven, respectievelijk 3 en 8 territoria. De aantallen Meerkoeten zijn van 25 territoria in 2017 gezakt naar 17 territoria in 2019. Dit is een

Eemmondig-west (Eempolder Maatpolder Buitendijks) - 2288

Dit 63,5 ha grote telgebied is grofweg gelegen tussen de A27 en Eemmondig. Het wordt gekenmerkt door soorten van graslanden, van rietlanden en oeverzones. Langs het Eemmeer ligt een oeverzone van gemiddeld 35m breed. Daarnaast bevindt zich in het telgebied een groot stuk grasland met twee grotere plassen. Voorts bestaan een deel van het telgebied uit akkerland, waar dit jaar luzerne ingezaaid was. In dit deel van het telgebied zijn relatief weinig broedvogels vastgesteld: Gele Kwikstaart, Kievit, Scholekster en op de rand rond een machineopslag een Winterkoning (1). Het grasland met grotere plassen wordt deels begraaasd met schapen en deels als maailand beheerd. Tijdens het derde bezoek zijn er ook stroken met akkerdistel gemaaid. Er staat een valkenkast, waar dit jaareen paar Torenvalken succesvol tot broeden kwam.

Voor het grasland met plassen geldt dat de aantallen Kieviten er in 2019 met 15 territoria behoorlijk lager waren dan in 2017 (29) en 2015 (26). Echter, in 2013 (5) was het aantal territoria nog veel lager. De aantallen van de Grutto waren met 7 territoria meer dan verdubbeld ten opzichte van 2017 (3). Vermeld moet worden dat er de eerste twee ronden vroeg in het seizoen 7 territoria worden geteld. Tijdens de derde ronde werden er bijna geen Grutto's alarmerend waargenomen, terwijl er tijdens de vierde ronde weer 5 paren alarmerend aanwezig waren. Er vond waarschijnlijk een verplaatsing plaats naar ander gebied. Het aantal territoria van de Tureluur was net als in 2017 4.

De Scholekster liet met 4 territoria een kleine dip

forse daling. In 2007 werden er ook dergelijke lage aantallen geteld. Waar de afname aan ligt is niet duidelijk.

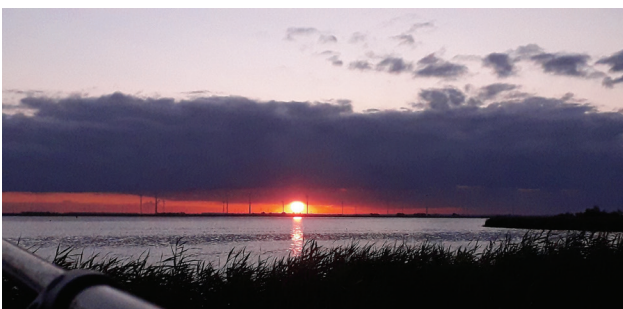
Andere soorten die ten opzichte van 2017 zijn afgenomen zijn: Bergeend (2), Grasmus (2), Krakeend (4), Meerkoet, Wilde Eend (16) en Witte Kwikstaart (1). Soorten die zijn toegenomen t.o.v. 2017 zijn: Blauwborst (1), Fazant (3), Koekoek (1), Putter (1) en Winterkoning (1). De Buizerd (1) is stabiel gebleven ten opzichte van 2017.

Figuur 3.14. Begrenzing van BMP-telgebied 2288 - Eemmondig-west.

zien ten opzichte van 2017 (6) en 2015 (5), maar in 2013 waren het er nog minder: 3. De Gele Kwikstaart liet met 3 territoria in 2019 een stijging zien ten opzichte van 2017, maar een daling ten opzichte van 2015 (8). Van de Slobeend werd net als in 2017 1 territorium in het telgebied vastgesteld.

Wat betreft de ganzen laat de Brandgans meer dan een verdubbeling zien van de broedaantallen: 7 ten opzicht van 3 in 2017 en 1 in 2015. De Grauwe Gans echter had een opmerkelijk laag aantal territoria ten opzichte van voorgaande jaren: 18 ten opzichte van 160 in 2017 en 35 in 2015. In 2017 was een brede recent gemaaide zone vlak langs het water aanwezig, hier verbleven tientallen paren Grauwe Gans. Verder is waargenomen dat er in dit telgebied aan nestbehandeling van werd gedaan bij Grauwe Ganzen. Dit kon al voor de eerste telronde worden uitgevoerd bij de Grauwe Gans, in tegenstelling tot Brandgans die

Het Eemmeer bij zonsopkomst en nest Scholekster (Fotograaf: Jelle Abma).

later gaat broeden. De Nijlgans was met 1 territorium in 2019 minder goed vertegenwoordigd dan in 2017 (3). De Grote Canadese Gans werd in 2019 niet waargenomen (in 2017 nog 1 territorium).

Rond de plassen zijn zowel de Bontbekplevier (1) als de Kluut (2) in aantallen afgenomen ten opzichte van 2017. De aantallen van de Tafeleend (1) en Bergeend (5) zijn er gelijk gebleven. Opvallend tijdens de laatste ronde was dat de plassen, vooral de westelijke behoorlijk waren opgedroogd. Aan de zuidzijde van de meest oostelijke plas bevond zich een Oeverzwaluwkolonie met in totaal 48 bewoonde nesten. Op de dijken langs de het rietland waren Fazant(1) en Witte Kwikstaart (2) als broedvogels aanwezig.

De rietlanden (overjarig of gemaaid) en de oeverzone herbergden een diversiteit aan broedvogels. Opvallend is de aanwezigheid van zowel Roerdomp met 1 territorium als Waterral met 2 territoria. De roerdomp werd er in 2013 voor het laatst vastgesteld. De aantallen van de Waterral zijn iets gestegen ten opzichte van 2017 (1) en 2015 (1). Daar tegenover staat de afwezigheid van Snor en Koekoek in 2019. Net als in de jaren 2015 en 2017 was in 2019 1 territorium Bruine Kiekendief aanwezig. Deze heeft waarschijnlijk niet succesvol gebroed. De Blauwborst (6) liet een terugval zien ten opzichte van 2017 (10).

De aantallen van de Kleine Karekiet waren met 71 territoria in 2019 vergelijkbaar met die van 2017 (70). De Rietzanger liet in 2017 (49) piekaantallen zien. In 2019 werden er beduidend minder, 21 territoria geteld. Dit aantal is wel vergelijkbaar met dat van 2013 (28) en 2015 (29). 2017 was landelijk een topjaar voor de Rietzanger. Zowel de Baardman als de Bosrietzanger (beide 2 territoria in 2019) lieten een kleine afname zien ten opzichte van 2017 (3). De Rietgors (19) laat een afname zien ten opzichte van 2017 (38), terwijl er in 2015 ook 19 territoria van Rietgorzen aanwezig waren.

Het aantal van het Waterhoen (1) is vergelijkbaar met dan van andere jaren. De Meerkoet liet een lichte afname zien. In 2019 bedroeg het totaal aantal Meerkoeten 13 territoria, terwijl dit er in voorgaande jaren beduidende meer waren: 2013 (24), 2015 (17) en 2017 (18). De Fuut (15) laat ook een afname zien ten opzichte van 2017 (20), maar de aantallen zijn vergelijkbaar met die van 2015 (15) en 2013 (14). Andere soorten van de oeverzone zijn: Knobbelzwaan (2), Krakeend (6), Kuifeend (8) en Wilde eend (5).

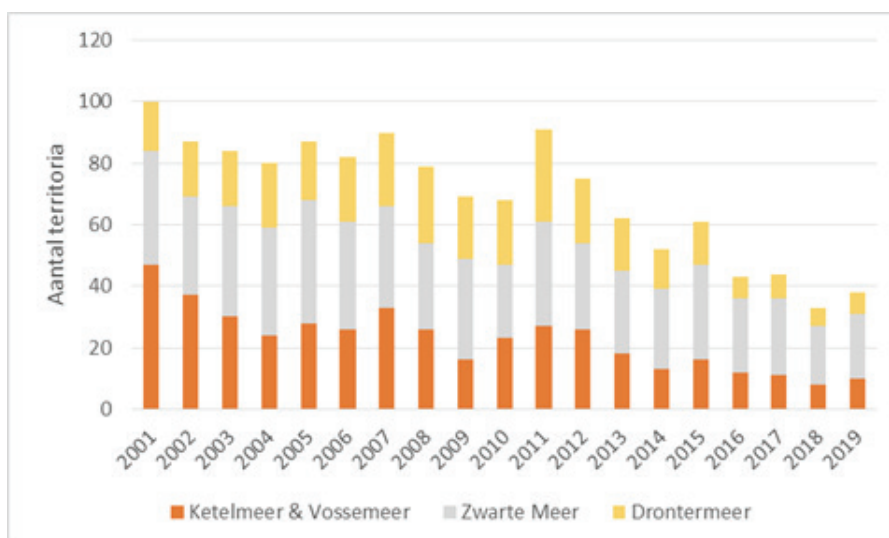
Ook in dit telgebied zou de aanwezigheid van de vos van invloed kunnen zijn op grondbroedende riet- en moerasvogels. De vos is tijdens de 5de ronde met jongen in het rietveld waargenomen.

3.2. Grote Karekiet en andere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren

3.2.1. Grote Karekiet

In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van de aantallen vastgestelde Grote Karekieten in 2019 en in voorgaande jaren. De Grote Karekieten hebben zich

in de vier noordelijke Randmeren iets hersteld; na het dieptepunt in 2018 (33 terr.) kwam het aantal in 2019 uit op 38 territoria.

Figuur 3.15. De aantalsontwikkeling van de Grote Karekiet in de noordelijke Randmeren.

Tabel 3.2. Overzicht van de aantallen territoria van de Grote Karekiet in de noordelijke Randmeren.

Gebied/jaar	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19
Ketelmeer & Vossemeer	47	37	30	24	28	26	33	26	16	23	27	26	18	13	16	12	11	8	10
Zwarte Meer	37	32	36	35	40	35	33	28	33	24	34	28	27	26	31	24	25	19	21
Drontermeer	16	18	18	21	19	21	24	25	20	21	30	21	17	13	14	7	8	6	7
totaal	100	87	84	80	87	82	90	79	69	68	91	75	62	52	61	43	44	33	38

3.2.2. Overige zeldzame soorten

Hoewel de tellingen primair zijn gericht op Grote Karekiet, zijn tijdens de veldbezoeken ook waarnemingen van andere zeldzame soorten broedvogels

genoteerd. In tabel 3.3 wordt een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en de aantallen territoria. Voorts is het aangegeven als de aantallen als onvolledig zijn ingeschat.

Tabel 3.3. Overzicht van de vastgestelde overige zeldzame soorten broedvogels in de vier noordelijke Randmeren in 2019.

Soortnaam	Drontermeer	Ketelmeer	Vossemeer	Zwarte Meer
Roerdomp	4	1		7
Woudaap				2
Grote Zilverreiger				1
Blauwe Reiger		35		
Purperreiger				1
Ooievaar	1			
Brandgans		3		3
Krooneend	11	1	13	5
Zeearend		1		1
Bruine Kiekendief	2	2	1	5-6
Slechtvalk				1
Porseleinhoen	>=0	>=0	>=0	>=3
Kluut		3		1
Kleine Plevier				3
Bontbekplevier				5
Zwartkopmeeuw				7
Kokmeeuw				847
Stormmeeuw				1
Kleine Mantelmeeuw				27
Zilvermeeuw				8
Visdief		1		48
Kerkuil				1
IJsvogel	2	1		4
Oeverzwaluw		30		
Paapje				1
Cetti's Zanger		3		1
Baardman	15	68	5	162
Buidelmees		5		1

4. Evaluatie

In 2019 zijn broedvogeltellingen uitgevoerd in 12 BMP-telgebieden langs de Randmeren en de Maas, en daarnaast zijn tellingen uitgevoerd van Grote Karekieten en andere zeldzame soorten in de noordelijke Randmeren. De uitvoering van de meeste tellingen is goed verlopen. In de tweede helft van juni viel een teller van de noordelijk randmeren uit. De resterende telrondes konden worden uitgevoerd door andere tellers van Sovon. In sommige telgebieden in de noordelijke Randmeren zijn de

nachtbezoeken relatief laat in het seizoen (eind juni/begin juli) gebracht. De activiteit van ralachtigen bleek toen in sommige gebieden laag. Deze soorten worden ook meegeteld tijdens zeer vroege ochtend bezoeken. Alleen in Kampervnieuwstad werden in tegenstelling tot andere gebieden lagere aantallen Waterrallen dan in recente jaren vastgesteld, wat erop zou kunnen wijzen dat de soort hier is onder-teld. In de andere telgebieden werden geen afwijkende aantallen nachtvogels vastgesteld.

Referenties

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

DE JONG A., BOELE A. & TROOST G. 2018. IJsvogelstand krijgt geweldige klap. <https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/ijsvogelstand-krijgt-geweldige-klap>

VERGEER J.W., VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

In opdracht van:

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

